

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2002 vp

Hallituksen esitys laiksi sukupuolen vahvistamisesta eräissä tapauksissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta on 9 päivänä toukokuuta 2001 pyytänyt hallituksen esityksestä laiksi sukupuolen vahvistamisesta eräissä tapauksissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 56/2001 vp) lakivaliokunnalta lausuntoa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lakimies Päivi Kaartamo, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Markku Helin, oikeusministeriö

- oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- ylijohtaja Eila Uotila ja ylilääkäri Eira Hellbom, Terveystieteiden valtiokunnan oikeusturvakeskus
- ylitarkastaja Juha Lempinen, Väestötietokeskus
- puheenjohtaja Santeri Ilola, Potilasyhdistys Trasek ry
- pääsihteeri Rainer Hiltunen, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry
- henkikirjoittaja Leea Väre, Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry
- erityissosiaalityöntekijä Maarit Huuska, Transtukipiste
- professori Raimo Lahti.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sukupuolen vahvistamisesta eräissä tapauksissa. Laissa säädettäisiin edellytyksistä, joiden perusteella transseksuaalisen henkilön oikeudellinen sukupuoli voidaan muuttaa vastaamaan hänen omaa käsitystään sukupuolestaan sekä sukupuolen muuttamisen oikeudellisista vaikutuksista. Maistraatti voisi vahvistaa täysi-ikäisen henkilön sukupuolen hänen omasta hakemuksestaan, jos hän esittää lääketieteellisen selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vastak-

kaiseen sukupuoleen ja että hän elää tämän mukaisessa sukupuoliroolissa. Henkilön tulisi lisäksi olla steriloitu tai muusta syystä lisääntymiskyvytön eikä hän saisi olla avioliitossa tai virallistetussa parisuhteessa. Steriloimislaissa otettaisiin huomioon sterilointiin ryhtyminen sukupuolen vahvistamista edeltävänä toimenpiteenä. Kastroimislaki ehdotetaan kumottavaksi. Terveystieteiden valtiokunnan oikeusturvakeskuksesta annetusta laista poistettaisiin maininnat kastroimisasioista ja niitä käsittelevästä lautakunnasta.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Esityksen tarkoituksena on säätää edellytyksistä, joilla transseksuaalinen henkilö voidaan vahvistaa kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty. Lakiehdotukseen sisältyy myös säännökset sukupuolen vahvistamismenettelystä ja vahvistamisen oikeusvaikutuksista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että transseksuaalien sukupuolen vahvistamisen edellytyksistä, menettelystä ja oikeusvaikutuksista säädetään lailla. Esityksen perusteluista käy ilmi, että nykyään transseksuaalien sukupuolen vahvistamismenettely on ollut maistraateissa epäyhtenäistä. Tarkoituksena on yhtenäistää nykyistä käytäntöä lain- ja asetuksentasoisin säännöksin.

Eduskunnan oikeusasiamies on jo 1990-luvun alussa kiinnittänyt huomiota sukupuolen vahvistamiseen liittyviin epäkohtiin ja esittänyt pikaisiin lainsäädäntötoimiin ryhtymistä. Valiokunnan käsityksen mukaan perustuslain säännökset yksityisyyden suojasta ja julkisen vallan velvollisuudesta turvata perusoikeuksien toteutumista, Euroopan neuvoston suositus transseksuaalien asemasta sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen säännökset yhdessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa puoltavat vahvasti lainsäädäntöä sääntelyä yhtenäisen vahvistamismenettelyn ja hoitokäytännön aikaansaamiseksi. Valiokunta pitää siten hallituksen esitystä tarkoituksenmukaisena ja tarpeellisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki sukupuolen vahvistamisesta eräissä tapauksissa

Lain soveltamisala

Lakiehdotuksen tarkoituksena ei ole säännellä niitä tapauksia, joissa väestötietojärjestelmään merkitty henkilötunnus on muutettava sen vuoksi, ettei se vastaa biologista sukupuolta. Se ei kuitenkaan käy ilmi laista vaan ainoastaan sen perusteluista. Tämän vuoksi valiokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsee tältä osin lakiehdotuksen täsmentämistä. Lain soveltamisala kävisi myös selkeämmin ilmi, jos lain nimi olisi laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta.

Sukupuolen vahvistamisen edellytykset

Lakiehdotuksen 1 §:ssä säädetään edellytyksistä, joiden mukaan henkilön väestötietojärjestelmään merkitty sukupuoli vaihdetaan. Sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä on 1 kohdan mukaan lääketieteellinen selvitys. Ehdotuksen 5 §:n mukaan lääketieteellisestä selvityksestä ja sukupuolen muuttamiseen tähtäävän lääketieteellisen tutkimuksen ja hoidon järjestämisestä säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Asetuksella tulee olemaan sukupuolen vahvistamisen ja muuttamisen kannalta keskeinen merkitys, koska lakiehdotuksen säännökset ovat näiltä osin varsin suppeat ja yleisluontoiset. Lakivaliokunnan toimialaan ei kuulu arvioida transseksuaalien diagnosointiin, hoitoon ym. terveydenhuollon piiriin kuuluvia asioita. Sen sijaan toimialaan kuuluu arvioida oikeudellisen sukupuolen vahvistamisen oikeudellisia edelly-

tyksiä ja sääntelytapaa. Valiokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsee,

onko lääketieteellistä selvitystä koskevat keskeisimmät säännökset nostettava asetustasolta lakiin. Vertailukohtana voidaan tarkastella esimerkiksi sterilöimislakia. Sterilöimislakiin sisältyy ehdotettua lakia huomattavasti seikkaperäisemmät menettelylliset säännökset.

Pykälän 3 kohdan mukaan edellytyksenä on, ettei henkilö ole avioliitossa tai virallistetussa parisuhteessa. Ehdotettu sanamuoto perustuu hallituksen esitykseen HE 200/2000 vp laiksi virallistetusta parisuhteesta.

Kohdan sanamuotoa on tarkistettava, koska eduskunta muutti instituution nimeksi rekisteröity parisuhde (laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001).

Avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen muuntuminen

Esityksessä ei esitetä perusteluita 1 §:n 3 kohdan säännökselle, jonka mukaan vahvistamisen edellytyksenä on, ettei henkilö ole avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Säännöksen arviointi on tärkeää, koska arviolta noin 10 prosenttia sukupuolen korjausprosessiin hakeutuvista transseksuaaleista elää avioliitossa tai vakituisessa parisuhteessa. Prosessin aikana osa parisuhteista purkautuu. Niiden avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevien henkilöiden kannalta, jotka haluavat jatkaa suhdettaan, vaikka toinen puolisoista hakee sukupuolen vahvistamista, 3 kohdan edellytys tuntuu kohtuuttomalta. Asiantuntijakuulemisessa onkin esitetty, että lainsäädännön olisi kunnioitettava parisuhteen jatkuvuutta ja mahdollistettava parisuhteen jatkuminen oikeudellisena instituutiona myös muutetun sukupuolen vahvistamisen jälkeen.

Valiokunnan käsityksen mukaan 1 §:n 3 kohdan edellytys on asianmukainen nykyisen henkilöoikeudellisen sääntelyn johdonmukaisuuden kannalta. Avioliitto on miehen ja naisen välinen ja rekisteröity parisuhde samaa sukupuolta olevien henkilöiden oikeussuhde. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei sukupuolen vahvistaminen muuta

tätä järjestelyä. Lainsäädännön johdonmukaisuus ei kuitenkaan edellytä niin yksioikoista ratkaisua kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan. Tämän vuoksi lakiehdotusta on syytä täydentää säännöksillä avioliiton muuntumisesta sukupuolen vahvistamisen yhteydessä rekisteröidyksi parisuhteeksi ja rekisteröidyn parisuhteen muuntumisesta avioliitoksi. Valiokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että se lisää lakiehdotukseen seuraavansisältöisen uuden 2 §:n:

Sen estämättä, mitä 1 §:n 3 kohdassa säädetään, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa oleva voidaan vahvistaa kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty, jos aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli on maistraatille henkilökohtaisesti antanut tähän suostumuksensa.

Kun sukupuoleen kuulumisen 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa vahvistetaan, avioliitto jatkuu ilman eri toimenpiteitä rekisteröitynä parisuhteena ja rekisteröity parisuhde vastaavasti avioliittona.

Muutos, jota 2 momentissa tarkoitetaan, merkitään väestötietojärjestelmään 3 §:ssä tarkoitettun merkinnän yhteydessä.

Pykälän 1 momentti sisältää poikkeussäännöksen 1 §:n 3 kohdan säännöksestä. Asian merkityksen vuoksi aviopuolison tai rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen olisi annettava suostumus sukupuolen vahvistamiselle maistraatille henkilökohtaisesti. Riittävää ei siten olisi esimerkiksi kirjeitse tai muutoin lähetetyssä asiakirjassa annettu suostumus.

Pykälän 2 momentin mukaan avioliitto muuttuu rekisteröidyksi parisuhteeksi ja rekisteröity parisuhde vastaavasti avioliitoksi. Sanaa "jatkuu" on käytetty sen osoittamiseksi, että sama oikeussuhde jatkuu vain nimikkeeltään, ja vähäisessä määrin sisällöltään, muuttuneena. Oikeussuhteen jatkuvuus on osapuolten kannalta merkittävää esimerkiksi sen vuoksi, että oikeus per-

he-eläkkeeseen kuolleen osapuolen jälkeen riippuu useiden lakien mukaan siitä, että avioliitto (rekisteröity parisuhde) on solmittu ennen tiettyä ikää ja jatkunut tietyn ajan ennen edunjättäjän kuolemaa. Jos katsottaisiin, että sukupuolen vaihdoksen hetkellä vanha suhde sammuu ja syntyy uusi, vaihdos voisi johtaa oikeudenmenetyksiin. Myös yleisen perhelainsäädännön kannalta suhteen jatkuvuudelle perustuva konstruktiio on perusteltu osoittaessaan mm. sen, ettei vaihdoksen hetkellä synny oikeutta vaatia ositusta ja että suhteen kesto parisuhteen aikana purkautuessa ja toisen vaatiessa osituksen sovittelua lasketaan sen alusta eikä sukupuolen vaihdoksesta lukien.

Sukupuolen vahvistamisen oikeudelliset vaikutukset

Lakiehdotuksen 4 §:ssä säädetään sukupuolen vahvistamisen oikeudellisista vaikutuksista. Vahvistettua sukupuolta pidetään henkilön sukupuolena sovellettaessa muuta lainsäädäntöä, jollei toisin säädetä. Ehdotettu säännös on perusteltu ja tarpeellinen, koska se selkeyttää nykyistä epäselvää tilannetta. Tällä hetkellä ei ole selvää, mikä oikeudellinen merkitys väestötietojärjestelmään sisältyvän sukupuolta osoittavan tiedon muuttamisella on.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyistä lainsäädäntöä sovellettaessa saattaa syntyä tulkintatilanteita, jos säännöksen sanamuodosta ilmenee sukupuoli. Esimerkkinä tällaisesta on esitetty isyyden vahvistamiskanteen nostaminen biologista miestä vastaan, jonka oikeudellinen sukupuoli on muutettu. Isyyslain 26 §:n mukaan isyyden vahvistamiskanne on nostettava miestä vastaan. Todennäköisesti tulkintatilanteet eivät ole erityisen ongelmallisia tai yleisiä, koska esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet eivät riipu siitä, kumpaa sukupuolta vanhempi on. Valiokunnan käsityksen mukaan tulkintatilanteet voidaan ratkaista tulkitsemalla lakia sen tarkoituksen mukaisesti.

Ulkomaisen sukupuolen vaihdosta koskevan päätöksen tunnustaminen

Lakiehdotuksessa ei ole säännöksiä vieraassa valtiossa tehdyn sukupuolen vahvistamista koskevan päätöksen tunnustamisesta. Esityksen perusteluiden mukaan henkilön, joka haluaa vieraassa valtiossa annetun päätöksen nojalla muuttaa Suomen väestötietojärjestelmään tehtyä sukupuolimerkintää, olisi haettava maistraatilta sukupuolen vahvistamista ehdotetun lain mukaisesti (s.14/I).

Tämä merkitsisi sitä, ettei ulkomailla tehtyä ratkaisua tunnusteta, vaan asia olisi käsiteltävä Suomessa uudelleen. Perustelut eivät vastaa kansainvälis-yksityisoikeudellisen sääntelyn lähtökohtana olevan vieraassa valtiossa asianmukaisesti muotoutuneen oikeussuhteen suojaamisen tavoitetta. Tämän lähtökohdan mukaisesti säädettyjen säännösten perusteella Suomessa tunnustetaan laajalti ulkomaisia mm. nimeä, huoltajuutta, avioliittoa ja rekisteröityä parisuhdetta koskevia ratkaisuja. Valiokunta katsoo, että lakiehdotusta on täydennettävä säännöksellä vieraassa valtiossa tehdyn oikeudellisen sukupuolen vaihtamista koskevan ratkaisun tunnustamisesta. Vieraassa valtiossa tehdyn sukupuolen vahvistamisen tunnustamisen edellytykseksi on syytä asettaa, että päätös on lainvoimainen ja että henkilöllä on hyväksyttävä liittymä valtioon, jossa päätös on tehty. Tällainen liittymä on esimerkiksi kansalaisuus tai asuinpaikka. Kansainvälisen yksityisoikeuden yleisiin oppeihin kuuluvan ordre public -periaatteen nojalla ulkomainen päätös voitaisiin silti jättää tunnustamatta, jos tunnustaminen johtaisi Suomessa oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisiin tuloksiin. Valiokunta esittää seuraavanlaisen säännöksen lisäämistä esimerkiksi uudeksi 6 §:ksi:

Jos henkilö on vieraassa valtiossa vahvistettu lainvoimaisella päätöksellä kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on Suomen väestötietojärjestelmään merkitty, päätöstä on pidettävä Suomessa pätevänä ilman eri vahvistusta, jos päätöstä tehtäessä henkilö oli sen valtion kansalainen tai hänellä oli asuin-

paikka siinä valtiossa, jossa päätös tehtiin.

Väestötietojen luovuttaminen

Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuudesta ja luovuttamisesta säädetään väestötietolain 6 luvussa. Transseksuaalien väestötietojärjestelmään merkittyjen vahvistettua sukupuolta koskevien tietojen lisäksi voidaan luovuttaa myös aikaisemmat esimerkiksi henkilötunnusta ja etunimeä koskevat tiedot. Valiokunta pitää välttämättömänä, että väestötietolain tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä tältä osin uudistetaan. Transseksuaalien sukupuolen vahvistamiseen liittyvien tietojen luovuttaminen tulisi rajoittaa niihin tapauksiin, joissa se on erityisestä syystä välttämätöntä. Saadun selvityksen mukaan väestötietolainsäädännön laajempi uudistaminen on arvioitu tarpeelliseksi, mutta varsinainen lainvalmistelu ei ole vielä alkanut. Tämän vuoksi valiokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta selvittää, onko väestötietolakia mahdollista

muuttaa nyt käsiteltävien lakiehdotusten yhteydessä, ja ellei se ole mahdollista, että valiokunta edellyttää tällaisen lain-säädännön pikaista valmistelua.

Voimaantulo

Lakiehdotusten voimaantulo on jätetty tavanomaiseen tapaan avoimeksi. Jos 1. lakiehdotusta täydennetään avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen muuntumista koskevalla uudella 2 §:llä, saattaa olla välttämätöntä varata Väestörekisterikeskukselle suunniteltua pitempi aika valmistautua väestötietojärjestelmän vaatimiin tekniisiin muutoksiin.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 7 päivänä maaliskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
vpj. Matti Vähänäkki /sd
jäs. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Annika Lapintie /vas
Paula Lehtomäki /kesk
Kari Myllyniemi /kesk

Kirsi Ojansuu /vihr
Veijo Puhjo /vas
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönni /sd
Timo Seppälä /kok
Marja Tiura /kok
Lasse Virén /kok
vjäs. Seppo Lahtela /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Hallituksen esityksessä laiksi sukupuolen vahvistamisesta eräissä tapauksissa ehdotetaan säädettäväksi edellytykset ns. transseksuaalisen henkilön oikeudellisen sukupuolen muuttamiselle. Samassa esityksessä ehdotetaan kumottavaksi kastroidislaki sekä tehtäväksi muutokset steriloidislakiin ja terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annettuun lakiin.

Hallituksen esitys pohjautuu asian laatuun nähden poikkeuksellisen kapea-alaiseen valmisteluun. Sukupuolen vaihdostapauksiin liittyy syvällisiä eettisiä ja sosiaalisia ongelmia. Näitä ei ole pohdittu lainkaan. Asiaa on tarkasteltu lähes yksinomaan juridis-teknisenä kysymyksenä, mikä ilmenee mm. hallituksen esityksen lausunnonantajaluettelosta. Psykologista tai teologista asiantuntemusta ei ole kuultu.

Valmistelun heikkoutta osoittaa myös se, että lakivaliokunta on joutunut laatimaan useita kokonaan uusia pykäläehdotuksia ja tarkennuksia. Asetuksella säädettäväksi jää kohtuuttoman paljon tärkeitä säännöksiä, kuten lakivaliokunta lausunnossaan toteaa. Tämä ei osoita hyvää lain-säädäntömenettelyä.

Lakivaliokunta ehdottaa uutta pykälää, jonka mukaan avioliitto jatkuu rekisteröitynä parisuhdeena tai rekisteröity parisuhde avioliittona ilman eri toimenpidettä puolison sukupuolen vaihdoksen jälkeen. Tällainen menettely johtaa käytännössä samaa sukupuolta olevien avioliittoinstituution syntymiseen vastoin eduskunnan rekisteröidyn parisuhteen hyväksymisen yhteydessä esillä olleita periaatteita.

Lakivaliokunta ehdottaa uutena pykälänä lisäksi, että missä tahansa vieraassa valtiossa vahvistettu sukupuoli olisi pätevä Suomessa ilman minkäänlaisia erityisehtoja. Esimerkiksi Norjassa edellytetään maan oman viranomaisen hyväksyntä. Vastaava vaatimus olisi asetettava vähimmäisehdoksi Suomessakin, jotta tällaiset eettisesti ja muutoinkin arveluttavat menettelyt pysyvät asianmukaisessa hallinnassa.

Lakivaliokunta toteaa myös, että transseksuaalien sukupuolen vahvistamiseen liittyvien tietojen luovuttamista koskevat säädökset ovat avoimet.

Transseksuaalisuus on psyykinen ongelma, joka ei välttämättä ole pysyvä tila. Transseksuaalin ruumis on terve. Hormonaaliset ja kirurgiset toimenpiteet saavat henkilön uskomaan, että hän voi vaihtaa sukupuolta. Pitkäaikaisista ja vaikeista toimenpiteistä tuloksena on kuitenkin vain ulkoinen muutos. Sisimmältään henkilö säilyttää sukupuolensa. Persoonallisuuspiirteet vaihtelevat yksilöittäin. Tämä on luonnollista ja normaalia. Ihminen syntyy aina joko mieheksi tai naiseksi, koska jokainen ihminen saa hedelmöityksessä sukupuolikromosomit (mies XY ja nainen XX) sekä sukurauhaset. Näitä ei voida muuttaa. Eräiden asiantuntijoiden mukaan hormonihoidoilla saattaa olla vahingollisia vaikutuksia henkilön fyysiseen terveydentilaan (mm. syöpäriski).

Hallituksen esitys laillistaisi terveen ihmiskehon silpomisen ilman, että kivulias operaatio poistaisi psyykkistä ongelmaa. Terveen ihmiskehon tarveleminen on vierasta kirurgialle, jota on perinteisesti käytetty ja tulee käyttää sairauden tai tapaturman aiheuttamien vammojen hoitamiseen. Yhteiskunnan ylläpitämää terveydenhuolto- ja sairaanhoitojärjestelmää ei ole perusteltua rasittaa tällaisilla toimenpiteillä.

Hallituksen esityksessä on lähes täysin sivuutettu sukupuolta vaihtavan henkilön lasten aseman ja elinolosuhteiden tarkastelu. Jos varsinkin alaikäisen lapsen vanhempi muuttaa sukupuoltaan, koskettaa se monella tavalla sekä henkisesti että fyysisesti lasta. Myös muutoin perhe-elämän tarkastelu on laiminlyöty. Jos sukupuolen vaihtoa hakevalla on alaikäisiä lapsia, tulee vaihdos kieltää kokonaan. Esitykseen liittyvät ikärajat ovat jääneet riittävää tarkastelua vaille. Esimerkiksi steriloinnissa alaikäraja on 30 vuotta.

Eräiden asiantuntijoiden mukaan hallituksen esitys merkitsee sitä, että sen myötä Suomi saisi maailman liberaaleimman lainsäädännön. Kynnys vaihtaa sukupuolta ja saada tätä varten kal-
liita terveydenhuollon toimenpiteitä on esitetty erittäin matalaksi. Myös steriloidimislain 1 §:n uusi 7 kohta on hallituksen esityksessä varsin väljä. Lakiesitys sallii sukupuolen vaihdoksen 18-vuotiaalle. Tämä saattaa johtaa nuorilla väärin ratkaisuihin ja koko loppuelämän ajan kestäviin psyykkisiin ja fyysisiin ongelmiin, joista kärsivät asianomaisen lisäksi myös läheiset.

Sukupuolen vaihtaminen aiheuttaa myös erilaisia käytännön ongelmia, joista saattaa tulla hankalia oikeudenkäyntejä. Jos Suomessa hyväksytään muita maita väljempi lainsäädäntö,

saatetaan ajautua myös kansainvälisiin ongelmiin. Erityiskysymyksenä voidaan mainita mm. urheiluun liittyvät epäselvyydet.

Hallituksen esitys ei ole tarkoituksenmukainen, joten se on syytä hylätä. Myöskään kansainvälisten sopimusten tai Suomen perustuslain ei voida katsoa edellyttävän tällaisen lainsäädännön säätämistä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella katson,

että lakivaliokunnan olisi tullut lausunnossaan esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksen hylkäämistä.

Helsingissä 7 päivänä maaliskuuta 2002

Toimi Kankaanniemi /kd